

преодоления кризисных черт современной философии, выхода за пределы академической сферы в область широкой мировоззренческой проблематики и "реальных дел".

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Dewey J. Reconstruction in Philosophy. Boston / J. Dewey. — 1957. — P.122.
2. Contemporary American Philosophy: Personal Statements. — N.Y., 1930. — P. 22.
3. Джеймс У. Прагматизм / У. Джеймс. — СПб., 1910. — С. 155.
4. Dewey J. Experience and Education / J. Dewey. — N.Y., 1938. — P.41.
5. Dewey J. Problems of Men/ J. Dewey. — N.Y., 1946. — P.343.
6. Цит. по: Perkinson H. Two Hundred Years of American Educational Thought. — N.Y., 1976. — P. 217.
7. Van Wessep H. Seven Stages. The Story of American Philosophy / H. Van Wessep. — N.Y., 1960. — P. 209.
8. Van Wessep H. Seven Stages. The Story of American Philosophy / H. Van Wessep. — N.Y., 1960. — P. 209.

Кавалеров В. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів.

УДК: 122+37

НОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ІНФРАСТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансформація освіти обумовлює становлення нового освітнього середовища, детермінованого розвитком інформаційних технологій.

Ключові слова: освіта, інновація, інформація, комунікація, ресурс.

НОВАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА В ИНФРАСТРУКТУРЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Трансформация образования обуславливает становление новой образовательной среды, детерминированной развитием информационных технологий.

Ключевые слова: образование, инновация, информация, коммуникация, ресурс.

NEW EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE INFRASTRUCTURE OF INFO-COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES

Transformation of education determines the formation of a new educational environment, determined by the development of informational technologies.

Keywords: education, innovation, information, communication, resource.

Вступ. Розвиток інформаційних технологій та засобів комунікації приводить до кардинальних перетворень у сучасному соціумі, пов'язаних з трансформацією ролі інформації та появи нових креативних настанов інноваційного суспільства. Інформація починає виступати не просто елементом колективної пам'яті цивілізації, але – інструментом, який активно і всебічно застосовується у найрізноманітніших сферах життєдіяльності людини. Технологічні зміни знаходять власне відображення в системі освіти, в якій відбуваються активні й динамічні процеси інформатизації. Насамперед, це актуалізує впровадження в освітню діяльність інформаційно-комунікативних технологій, а разом з тим – до поширення мережевих комунікативних структур, які поступово включаються до змісту освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні комунікативні технології дають можливість вільного доступу до знань та цінностей сучасної культури. Інформаційно-комунікативні технології інтерактивні і достатньо гнучкі, що дозволяє відмовитися від жорсткого розкладу, подолати часові бар'єри і географічні обмеження. Їх глобальність виявляється в поступовій інтеграції в єдину мережеву систему ресурсів усього людства. Відтак по-новому починає відбуватися передача і збереження освітніх інформаційних ресурсів, що призводить до формування *нового освітнього*

середовища. Останнє конструює власну інформаційну інфраструктуру, яка включає в себе колосальні за обсягом бази даних і знань. Проте не менш важливою частиною такої інфраструктури виступає комунікативна складова: вона залежить від засобів і технологій обміну інформацією, які стають сьогодні визначальними у формуванні світогляду сучасної людини та суспільства в цілому.

Безперечно, головний ресурс сучасного суспільства — *інформація*, на відміну від усіх інших ресурсів, не характеризується *ні кінцевістю, ні виснаженістю, ні споживанням в традиційному розумінні*. Людина може бути приналежною до інформації в залежності від власних специфічних якостей — наявності або відсутності здібності до інтелектуальної активності як до форми накопичення когнітивного потенціалу, переробки й узагальнення нових знань. Доступність знань трансформує соціальну структуру суспільства, оскільки ними володіти може кожний. В силу чого інформаційне суспільство можна назвати просвітницьким, адже його основною настановою стає досягнення всезагальної рівності в доступі до інформаційних ресурсів.

Продовжуючи аналогію співмірності поняття «новації» з появою «нової інформації», а інновації – із «знанням», слід зазначити: взаємозв'язок освіти з іншими сферами життєдіяльності інноваційного суспільства має своєрідну особливість. Вона обумовлена тим, що освітні та педагогічні інновації є завжди відображенням провідних інтенцій найбільш значимих соціальних сфер. Про це досить виразно свідчить *П. Щедровицький*, який заявляє: «Я достатньо жорстко провожу думку, що жодних педагогічних інновацій не буває. Інновації завжди філософські, релігійні, можливо, семіотичні, організаційно-управлінські, соціально-культурні. Ці інновації... привносяться в педагогіку, яка в цьому сенсі виступає як майданчик інтелектуальних інвестицій, що запозичуються педагогікою і починають розгортатися в межах специфічних педагогічних методів роботи» [7, с.6]. Таким чином, освіта є відображенням актуальних проблем суспільства, і педагогічні методи, які в ній використовуються, є інноваційними настільки, наскільки співмірні між собою освіта та інші сфери життєдіяльності людини в контексті існування людства.

Тому у майбутньому саме інформаційні структури суспільства визначатимуть освітні трансформації. Соціальними наслідками чого будуть, по-перше, *перегляд структур оцінювання* – знань, кваліфікації, управлінських рішень, продуктів виробництва, технологій, технічних систем, інвестицій, соціального успіху, рівня добробуту країни, економічного зростання тощо. По-друге, *вирівнювання відмінності в інтелектуальних здібностях людей*, зумовлене збільшенням інформаційного потенціалу. Це приведе і до підвищення егалітарних настроїв, а також створить необхідність зміни інституту суспільної оцінки функціонування підсистем економіки і поведінки решти учасників соціальних процесів [6, с.127]. І, по-третє, *виникнення освітніх комунікативних середовищ, в яких будуть вироблятися як критерії оцінювання, так і формуватися соціальні норми стосовно просвітницьких функцій соціуму* (тобто освіта стане інтегрованим середовищем, яке створюватиме критерії та контролюватиме перший і другий зазначені соціальні фактори).

Інформація вже сьогодні стає провідним фактором інституційних перетворень. Як стверджує *О. Сухарєв*, надалі «зростання інформаційного потенціалу створить сильну психологічну залежність людини від потоку даних. Психологи вже сьогодні попереджують про небезпеку телеманії або інформації, залежності індивідів від засобів масової інформації і комп'ютерних мереж. Деякі соціологи назвали XXI століття – століттям розсіяного натовпу, кожен суб'єкт якого сидить біля екрану телевізора або комп'ютера» [6, с.126]. Хвилюючим наслідком такої ситуації стає загострення конфлікту внутрішнього світу «віртуалізованої людини» з тим зовнішнім світом, з яким у неї відбувається віртуальне спілкування та який є недоступним для неї в соціальному сенсі, оскільки вона – тільки спостерігач соціального життя інших прошарків суспільства. Це змушує констатувати, що на даний момент непомітно для нас відбувається революція в структурі розподілу часу, яка докорінно змінить змісти трудових процесів, відносини зайнятості, функціонування ринків праці, але насамперед – способи отримання людиною знання та інформації, в першу чергу – в межах освітніх процесів. Відомо, що планування в певній мірі здатне знизити невизначеність майбутнього, оскільки люди орієнтуються на рішення поставлених завдань, докладають для цього необхідні зусилля. Але такий проект, як планування, стане недоступним людині у зв'язку із збільшенням інформаційного потенціалу, відтак – з появою цілого ряду нових проблем, пов'язаних із зростанням невизначеності, так як індивіду потрібно буде здійснювати вибір з великих і масивних потоків даних. Це підвищить вимоги до планування, а також до рівня індивідуальної освіченості людей.

У зв'язку з інформаційно-когнітивними трансформаціями соціуму вже сьогодні змінився основоположний соціальний вимір освіти - *її статусність*. «Доступ до освіти – і відміна її статусу як «класової привілегії» – для мешканців розвинутих країн стає правом по народженню», - стверджує

П.Друкер. - Відбувається рух від суспільства, в якому кар'єра і рід занять у більшості випадків визначалися при народженні до суспільства, в якому «свобода вибору буде сприйматися як належне» [3, с.265]. За таких умов освіта замінила «походження, достаток, і навіть талант» [3, с.265]. Відтак виникла нова проблема – на місце відсутності вибору приходиться його надлишок.

Наслідком є *становище невизначеності*, відображене в освіті. «Нездоланне відчуття кризи, яке в більшій чи меншій мірі поширилося між філософами, теоретиками і практиками освіти, - це нинішнє втілення «життя на роздоріжжі», породжує гарячковий пошук нового самовизначення, а в ідеальному випадку і нової ідентичності, - мало пов'язане з виною, помилками, недоглядом професійних педагогів, так само як і з промахами теорії освіти, воно впливає із всезагального розпаду особистості, із нерегульованості й приватизації процесу її формування, із заперечення авторитетів, поліфонії цінностей, що проголошуються, і пов'язаної з цим фрагментації життя, яка характеризує наш світ» [2, с.160]. Людина опиняється в світі надлишкової інформації, в якому надмірна кількість альтернатив для самовизначень сама по собі досить проблемна і приводить до занепаду будь-яких альтернатив взагалі. Як наполягає *З.Бауман*, «фрагментарне життя в постмодерні переживається в епізодичному часі, й оскільки події перетворюються на епізоди, їх можна вибудувати в зв'язане історичне оповідання тільки після того, як життя завершиться; поки ж воно триває, сенс кожного епізоду можна знайти тільки в ньому самому, і тільки з нього слідує цілі, що дозволяють людині зібрати сили та утриматися в межах обраного курсу і до кінця прослідкувати за розвитком епізоду» [2, с.160].

Зрозуміло, що така фрагментарність у контексті можливостей вибору життєвих альтернатив ставить питання про неспівмірність традиційних освітніх систем та «стилю життя» людини. Це обумовлено тим, що вони являють собою фактично протиставлення впорядкованості («порядку») традиційної освіти і нелінійних, *хаотичних* (хаосу) реалій сучасного інформаційного соціуму. Відтак нав'язування ідеї стабільності є скоріше ознакою її відсутності, а не навпаки. Дана ситуація має конкретні втілення в освітніх вимірах. Так, на думку *П.Друкера*, щойно людина демонструє одноразовий (можливо тимчасовий) інтерес до певного заняття, «як їй відразу ж намагаються подати це як справу всього життя. Освічена людина просто не знає, що їй обрати» [3, с.235]. Зауважене *П.Друкером* становище – це констатація факту *відсутності стабільних лінійних моделей*, в які може бути включена особистість. Відтак засаднича філософсько-освітня проблема інфосоціуму – вибір в умовах стохастичної невизначеності. Тобто такої, яка має велику кількість рівноймовірних альтернатив (можливостей).

Отже, безсумнівним, постійно осмислюваним фактом сучасного соціального буття людини є його нестабільність, нестійкість, мінливість. «Люди постмодерної епохи повинні вміти не стільки «розкопувати» приховану логіку в оберемку подій або виявляти прихований сенс у випадкових поєднаннях кольорових плям, скільки негайно знищити моделі, що збереглися в їх свідомості, й одним різким рухом зірвати вишукано оформлені картини; коротше кажучи, вміти сприймати свій досвід як дитина, що грається з калейдоскопом, знайденим під різдвяною ялинкою» [2, с.158]. Однак така позиція є втечею від проблеми невизначеності, яка стає системним явищем суспільних процесів сьогодення, в тому числі – педагогічних.

Разом з тим, існує і синергетичний вимір даної проблеми. На думку *О.Сухарєва*, «жодними економічними методами не можна розшифрувати (понизити) невизначеність, так як вона демонструє відсутні можливості гіпотетичного переміщення в часі. Знання визначені часом, і невизначеність постулює цей зв'язок. Використовуючи ймовірнісну математику, генетичний, нормативний прогноз, або покладаючись на модель стохастичного процесу, дослідник, сам того не бажаючи, розглядаючи ці моделі як дещо зовнішнє, програмує зниження невизначеності. Насправді він займається плануванням подій, а потім жорстко підкорює свої дії цьому плану. Від ступеню жорсткості і залежить зниження невизначеності, що приймає вигляд відповідності дій наміченому плану. Будь-яка математична модель – це своєрідний план. Заздалегідь не може бути жодної впевненості, що економічне життя буде розвиватися відповідно до даного плану. Проте, коли план складений, людина старається підігнати події під варіант, на який його зорієнтувала закладена в комп'ютер модель» [6, с.125]. Таким чином, існують проекти подолання невизначеності, які втілені в ідеях управління процесами невизначеності. Проте наразі досить помітна відсутність (або недостатня інтенсивність) впровадження таких проектів.

На відсутність ефективності освітнього менеджменту вказує криза освіти, яка стоїть в одному ряду з системними кризами суспільства. При цьому «нинішня криза освіти», - стверджує *З.Бауман*, - «це насамперед криза успадкованих інститутів і філософій» [2, с.161]. Учений має на увазі те, що

глобалізаційні реалії сучасності є самі по собі викликом для людини, адже зазначені «інститути і філософії» призначені для іншої реальності. Отже, для них все складнішим стає «засвоєння змін, що відбуваються, пристосування до них або їх стримування – поза всебічним переглядом встановлених ними концептуальних рамок» [2, с.161]. Таким чином, суспільні виклики призводять до *дисонансу між наявними засадничими настановами структурованого в епоху індустріального суспільства буття і позбавленими фундаментальних принципів динамічних засад фрагментованих та реалій інформаційного соціуму сьогодення.*

Слід зазначити, що загально визнана криза освіти скоріше хронічне, ніж почасове явище. «Загальна криза, що повсюдно охопила сучасний світ і майже кожную сферу людської діяльності, по-різному проявляє себе в різних країнах, втягуючи в себе різні території та набуваючи різних форм» [1, с.181], - заявляла *Х.Арендт*, констатуєючи при цьому в першу чергу кризу освіти. Вже тоді точкою занепокоєння мислителів було дисфункціональне становище суспільства, яке залишається провідною темою розмислів інтелектуалів нашого часу. Разом з тим криза освіти є лише окремим випадком системної кризи, яка охоплює ряд сфер життєдіяльності людини. Так, *С.Кравченко* зазначає: «Сучасну кризу можна трактувати як досить значиму фазу, як частину достатньо тривалого циклу загальносвітової кризи чуттєвого світопорядку, що виражається в «старінні», дисфункціональності *основоположних* форм західної культури і суспільства. Звичайно, сьогоднішня криза проявилася насамперед там, де «тонко», де особливо великі розриви між бажаннями споживати і реальними можливостями їх вдоволення – в сфері фінансових і економічних відносин. Але, за великим рахунком, сучасні виклики людства представляють собою *світову кризу, що полягає в сукупності криз – «старіння інститутів, ідеологій, цінностей, стилів життя, екологічної, демографічної і, звісно, фінансової та економічної криз»* [4, с.282].

Дослідник фактично приймає той факт, що кризою «вражені всі усталені освітні інститути зверху до низу, однак, на кожному рівні, з врахуванням особливостей завдань та інструкцій, що приписуються, вона [криза] породжує дещо відмінні одне від одного передчуття і занепокоєності» [2, с.161]. На рівні освітніх інститутів причиною кризи є те, що вона сьогодні не вписується саме в інституціональні рамки. Освіту інфосоціуму в принципі не можна розглядати в її інституційних межах – з впровадження інформаційних технологій вона перетворюється на систему, здатну до самоорганізації. Особливістю такої системи є те, що її формалізація є синтетичною (штучною).

В силу зазначеного невірним видається формування в умовах існування кризових явищ питання про те, яким чином формувати освітню політику по їх подоланню. Сукупність пов'язаних між собою криз призводять до думки, що в межах одного рішення чи прийняття однієї тільки настанови це неможливо. Адже освіта є не повністю контрольованою формальними структурами сферою, оскільки вона здійснюється не тільки в закритих середовищах (школі, університеті), не тільки у визначених вікових категоріях і т.д. Мислячи за аналогією: так само, як «неможливо, наприклад, адміністративними чи матеріальними заходами подолати демографічну кризу поза контекстом «старіння», дисфункціональності інституту сім'ї, кризи моральної» [4, с.282], неможливо тими ж способами подолати кризу освіти поза контекстом викликаних тотальною невизначеністю кризами ідентичностей, кризи класичних форм освіти (які функціонують в університетах), кризи традиційних педагогічних методик. Саме тому криза наявної системи освіти в останні десятиліття розглядається поруч з традиційними фундаментальними проблемами людства (ядерної, екологічної, ресурсної, демографічної, проблем злочинності, наркоманії, тероризму, постійних руйнівних війн). І спільне в підході до вирішення усіх вказаних проблем є насамперед їх невписаність у традиційні інституціональні структури сучасного соціуму.

Важливим є те, що незважаючи на постійну констатацію кризових явищ в освіті, все ж постає і запитання про її реальне місце в житті соціуму: «вихід з кризи» (залежно від контексту – освітньої, духовної, демографічної і т.д.) наразі перетворюється на риторичну фразу, яка супроводжує педагогічні, соціоекономічні, політичні, культурологічні та соціально-філософські дослідження. Плюральність способів інтерпретації сутності та витоків кризи залежить від концептуального вибору трактування світового устрою. Оскільки в даному випадку йдеться про «інформаційний соціум» з відповідними комунікативними пріоритетами, відповідно до яких дієвець формує картину світу, то й сама криза є не тільки об'єктивною закономірністю, але має й екзистенційний вимір: вона відображає очікування людини, яка змушена перебувати в контексті ризиків. Тобто проголошення кризи ще не свідчить про її наявність або про її реальні масштаби. Йдеться про створення середовища, в якому формується світогляд сучасної людини – середовища постійної констатації ризиків, постійного прораховування негативних сценаріїв розвитку подій.

© **Квятковский Д. О.**

Висновки. Відтак основною неузгодженістю в освітніх перетвореннях сучасності є амбівалентність змін, які в ній наявні. Це виражається в тому, що освіта для власного розвитку повинна знайти нові форми власного існування, які б узгоджувалися із становищем сучасного суспільства і людини в ньому. Натомість вона намагається піти зворотнім шляхом – «втиснути» сучасні глобальні перетворення у власну традиційну систему.

Таким чином, освіта виходить за межі державного регулювання, вона стає синергійним явищем, яке включається в економічні утворення, що перебувають поза межами звичних уявлень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арндт Х. Між минулим і майбутнім / Арндт Х. — К. : Дух і літера, 2002. — 321 с.
2. Бауман З. Индивидуализированное общество / Бауман З. [Пер. с англ. под ред В. Л. Иноземцева]; Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. "Свободная мысль". — М.: Логос, 2005. — 390 с.
3. Друкер П. Эпоха разрыва : ориентиры для нашего меняющегося общества/ Друкер П. — М.: "Вильямс", 2007. — 336 с.
4. Кравченко О. С. Динамика социологического воображения : всемирная культура инновационного мышления. [Монография]. — М. : «Анкил», 2010. — 392 с.
5. Культура, философия, образование в стратегиях XXI века. Научное издание / О. Н. Кузь, В. А. Стрижко, П. В. Брунько, Т. Е. Гетало, И. В. Жеребятникова, А. А. Кононов, Н. Д. Пальм, Ю. И. Потоцкая. — Харьков : Изд. ХНЭУ, 2006. — 260 с.
6. Сухарев О.С. Социальный вопрос : институты, инновации и экономическая политика / Сухарев О.С. — М. : Экон.лит., 2004. — 291 с.
7. Щедровицкий П.Г. К проблеме границ деятельностного подхода в образовании / Щедровицкий П.Г. // Школа и открытое образование : сб. тр. науч. конф. — Москва — Томск, 1999. — С.4—9.

Квятковский Д. О. – к.филос.н., докторант кафедры философии и социологии Государственного учреждения «Южно-украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского».

УДК 17.0241:130

ГУМАНИСТИЧЕСКИЙ ИДЕАЛ

В СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОМ ДИСКУРСЕ ДРЕВНЕГО ВОСТОКА

В статье изучается философское содержание гуманизма, проводится выделение и анализ гуманистического идеала, его особенности в различных философских концепциях Древнего Востока.

Ключевые слова: идеал, гуманистический идеал, высшая ценность, конфуцианство, индуизм, йога.

ГУМАНІСТИЧНИЙ ІДЕАЛ У СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ СТАРОДАВЬНОГО СХОДУ

У статті вивчається філософський зміст гуманізму, проводиться виділення й аналіз гуманістичного ідеалу, його особливості у різноманітних філософських концепціях Стародавнього Сходу.

Ключові слова: ідеал, гуманістичний ідеал, найвища цінність, конфуціанство, індуїзм, йога.

HUMANISTIC IDEAL IN SOCIO-PHILOSOPHICAL DISCOURSE OF THE ANCIENT EAST

Philosophical contents of humanism are studied in the article. Allocation and analysis of humanistic ideal, its features in other philosophical conception of Ancient East are carried out.

Keywords: ideal, humanistic ideal, highest value, Confucianism, Hinduism, Yoga.

Поздняя форма общественного сознания – философия, в отличие от языческой религии, не постулирует, а размышляет о том, каким должен быть человек, как он должен поступать и каким образом взаимодействовать с людьми, обществом, чтобы достичь блага. Высшей формой моральных ценностей человека и общества выступает гуманистический идеал. И хотя философия Древнего